

مؤلفه‌های تصمیم‌گیری آموزشی

اشاره

تصمیم‌گیری، به عنوان انتخاب بین دو یا چند اقدام متفاوت، و یا به تعبیری علمی‌تر، فرایندی شناختی به منظور انتخاب یک اقدام در میان اقدامات جایگزین، در نظام آموزشی و فعالیت‌های مدیران و معلمان نقش مهمی ایفا می‌کند. در دنیای امروز، عوامل مداخله‌گر رفتاری، متعدد و متنوع شده‌اند و عملکردهای آموزشی و انضباطی دانش‌آموزان تحت تأثیر متغیرهای بسیاری قرار دارد. از این رو، کسب آگاهی از جوانب متعدد مرتبط با متغیرها، شناخت درست مؤلفه‌های مرتبط با تصمیم‌گیری و اقدام سنجیده و به موقع در جهت اصلاح و تغییر رفتار، از اهمیت زیادی برخوردار است. از آن‌جا که معلمان مدارس پیوسته در معرض تصمیم‌گیری‌های آموزشی قرار دارند، لازم است با مؤلفه‌های مهم تصمیم‌گیری کاملاً آشنا باشند تا بتوانند در کار معلمی خویش موفق شوند. این مقاله به تشریح آن مؤلفه‌ها می‌پردازد.

کلیدواژه‌ها: تصمیم‌گیری آموزشی، داده‌ها، اطلاعات، دانش، خرد

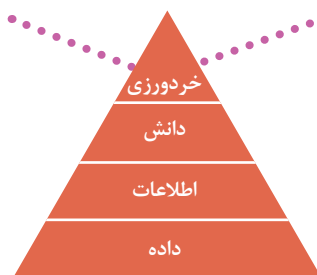
اگر برنامه‌ریزی آموزشی را «کاربرد روش‌های تحلیلی در مورد هر یک از اجزای نظام آموزشی که هدف آن استقرار یک نظام کارآمد آموزشی است تعریف کنیم و برنامه‌دستی را «مجموعه قواعد و ضوابطی که به عوامل و عناصر مرتبط به یادگیری منطبق و سازمان می‌دهد» بدانیم، نقش تصمیم‌گیری در فرایند یاددهی - یادگیری آشکارتر می‌شود و بهتر می‌توان از اهمیت آن در استقرار یک نظام کارآمد آموزشی و سازمان دادن به عوامل و عناصر یادگیری سخن گفت؛ ضرورتی که نیازمند عناصر و مؤلفه‌هایی است که تعیین و فراهم آوردن آن‌ها، امکان تصمیم‌گیری‌های هر چه صحیح‌تر و کاربردی‌تر را فراهم می‌آورد. برای تبیین هر چه بیشتر مطلب از هرم زیر استفاده می‌کنیم.

مشاوره‌های فردی و گروهی، درد دل‌ها و خودافشاگری‌های محرمانه، حضور و غیاب‌ها، تأخیر و تعجیل‌ها، نحوه مشارکت و کیفیت فعالیت‌های گروهی، اظهار نظر درباره مسائل، مباحث انجمن‌های اولیا و مربیان، گزارش‌های دیگران، معلمان و والدین و...

۲. اطلاعات^۲

اطلاعات، داده‌های خلاصه شده‌ای هستند که گروه‌بندی، ذخیره، پالایش و سازمان‌دهی شده‌اند تا بتوانند معنی‌دار شوند. یا به عبارت دیگر، داده‌های پردازش شده و حقایق یا مفهومی هستند که داده‌ها را توصیف و تعریف می‌کنند و توسط

مثل تاریخ و مقدار یک صورتحساب، قد و وزن دانش‌آموزان دختر کلاس پنجم دبستان یا نمرات درس زبان انگلیسی دانش‌آموزان کلاس هشتم متوسطه این اعداد و ارقام مجزا و غیرمرتبط هستند و موضوع خاصی را به اطلاع نمی‌رسانند، اما در بطن خود نکته مهمی دارند، به ما می‌فهمانند، درباره فرد یا گروهی که این اعداد و ارقام از آن‌ها استخراج شده است، حقایقی وجود دارد. اما این داده‌ها را از کجا باید به دست آورد؟ در پاسخ به این پرسش باید گفت، افراد دقیق و کاردان این داده‌ها را از راه‌های زیر کسب می‌کنند. مشاهده رفتارهای مؤثر و غیرمؤثر، آزمون‌ها،

۱. داده^۱

براساس این مدل، داده اولین رکن تصمیم‌گیری است و داده‌ها عبارت‌اند از گروهی از نمادها، کلمات، اعداد، نمودارها، حقایق گسسته و بی‌مفهومی که فقط رخدادها را نشان می‌دهند. به عبارت دیگر، داده‌ها مواد خامی هستند که هنوز پردازش نشده‌اند. مجموعه‌ای از اعداد و ارقام بی‌ارتباط با یکدیگر،

اطلاعات، داده‌های
خلاصه‌شده‌ای
هستند که
گروه‌بندی،
ذخیره، پالایش
و سازمان‌دهی
شده‌اند تا بتوانند
معنی‌دار شوند

● **مرحله چهارم: اصلاح:** در مرحله اصلاح، مدیر یا معلم به منظور بهبود بخشیدن به داده‌های در حال تغییر اطلاعات و کسب آگاهی بیشتر در راستای تصمیم‌گیری درست، به جمع‌آوری حقایق لازم در آن زمینه می‌پردازد و با بهره‌گیری از کلمات استفهامی چرا، چه چیزی، چه کسی، چه زمانی، کجا و چگونه، در صدد پردازش بیشتر حقایق برمی‌آید که: چرا این اتفاق افتاد؟ در چه زمینه‌ای رخ داد؟ توسط چه فردی یا افرادی؟ چگونه؟ کی و کجا رخ داد؟

● **مرحله پنجم: نتیجه‌گیری:** و بالاخره در آخرین مرحله، مدیر یا معلم از جریان تبدیل داده به اطلاعات نتیجه‌گیری می‌کند و یا به همان تعبیر به کار برده شده، «می‌فهمند که...»، به طور مثال، قد و وزن دانش‌آموزان دختر کلاس پنجم فلان دبستان، نسبت به میانگین شهری، استانی، کشوری یا جهانی چه وضعیتی دارد؟ این وضعیت بیشتر در چه موضوعی تفاوت نشان می‌دهد؟ چرا؟ و در بین کدام دانش‌آموزان این وضعیت کمتر یا بیشتر است؟

۳. دانش^۸

دانش در این مجموعه به منزله بینش حاصل از داده‌ها و اطلاعات است و به معنای قدرتی برای عمل و تصمیم‌گیری تعریف شده است. در این مرحله و براساس اطلاعات به‌دست آمده، مدیر و معلم کاردان و آگاه که اینک شناخت خوبی از وضعیت موجود به‌دست آورده است، متوجه علت بروز اعمال می‌شود و درصد برمی‌آید براساس دانش به دست آمده، دست به کاری بزند. در واقع، این مرحله او را در رسیدن هوشیارانه به وضعیت «باید کاری انجام داد» هدایت می‌کند، زیرا

دانش‌آموزان نیز قابل استفاده است. برای تبدیل داده‌ها به اطلاعات پنج مرحله وجود دارد که در تبیین هر چه بیشتر موضوع دخالت می‌کند:

● **مرحله اول:** زمینه؟ تعیین چارچوب یا حوزه‌ای که داده‌ها از آن به‌دست می‌آیند. مثلاً نمرات زبان انگلیسی دانش‌آموزان کلاس هشتم متوسطه پیام.

● **مرحله دوم:** طبقه‌بندی؟ تعیین قالب‌هایی برای ارزیابی کیفیت و ارزش‌گذاری داده‌ها. برای مثال می‌توان داده‌ها را به ضعیف، متوسط و قوی تقسیم یا به گزینه‌های خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد دسته‌بندی کرد.

● **مرحله سوم:** محاسبه^۹ در این مرحله، داده‌ها به تدریج معنادار می‌شوند و درک مطلب حاصل می‌شود. به عبارت دیگر، در این مرحله است که مدیر یا معلم به حقایق معناداری پی می‌برد و متوجه می‌شوند چه تعداد از نمرات در دسته‌های ضعیف، متوسط یا قوی قرار گرفته‌اند.

گیرنده پیام درک و تفسیر می‌شوند. در واقع، آنچه در مرحله دوم انجام می‌شود، ارتباط دادن داده‌ها به یکدیگر و نتیجه‌گیری از آن است. نتیجه‌ای که براساس آن «می‌فهمیم که...!» برای مثال، تعیین قد و وزن دانش‌آموزان دختر کلاس پنجم فلان دبستان، در مرحله داده نکته خاصی را در اختیار ما نمی‌گذارد، اما زمانی که این داده‌ها به یکدیگر مرتبط و نتیجه‌گیری می‌شوند و میانگین قد و وزن آنان به‌دست می‌آید و با دانش‌آموزان کلاس‌های پنجم مدارس در نقاط مختلف شهر، استان و یا در سطح کشور مقایسه می‌شود و یا آن را با میانگین جهانی مقابله می‌کنیم، براساس آن می‌فهمیم که...! یا وقتی میانگین نمرات درس زبان انگلیسی دانش‌آموزان کلاس هشتم را با کلاس‌ها و مدارس دیگر مقایسه می‌کنیم، به دریافت‌های خاصی برای مشخص کردن وضعیت آن‌ها می‌رسیم. همین نحوه پردازش، در زمینه داده‌های به‌دست آمده از رفتار انضباطی، مطالعه، فعالیت‌های آموزشی و پرورشی معلمان و

آیا می دانید که

موفقیت کامل معلم در هدایت درست و مناسب فرایند یادگیری دانش آموزان، مستلزم ویژگی های اساسی زیر است:

- داشتن انتظار مثبت و سطح بالا و در عین حال، مبتنی بر واقعیت‌ها؛
- باور به استعداد و توانمندی دانش آموز برای یادگیری و دادن اطمینان به او در این باره؛
- مدیریت نظام مند و مؤثر فرایند یاددهی - یادگیری در کلاس درس؛
- تسلط به دانش لازم برای تهیه و تولید طرح درس براساس برنامه درسی و طراحی فرایند یاددهی - یادگیری؛
- مهارت در اجرای طرح درس در کلاس و تطابق آن با موقعیت‌های واقعی موجود؛
- فراهم کردن محیطی جذاب و برانگیزنده برای درگیری عمیق دانش آموزان در یادگیری؛ ایجاد محیطی کار - گرا^۱ و در عین حال مطلوب و شیرین؛
- برقراری ارتباط تعاملی مثبت و مملو از گفت‌وگوها و بحث‌های سازنده و توسعه دهنده تفکر میان خود و تک‌تک دانش آموزان و نیز میان دانش آموزان در گروه‌های کوچک و بزرگ؛
- به کارگیری علائم غیر کلامی مشخص و مؤثر برای ایجاد یا حذف رفتارهای درست و نادرست؛
- مهارت در هدایت انفرادی پیشرفت و توسعه یادگیری هر دانش آموز؛
- تطابق وقت و ملزومات یادگیری هر دانش آموز با توانمندی‌ها و پیش‌آموخته‌های او؛
- مهارت در ارزشیابی طرح درس، کسب بازخوردهای لازم برای تغییر و اصلاح، و توسعه آن براساس بازخوردها؛
- پیگیری چگونگی انجام تکالیف هر دانش آموز و ارائه بازخوردهای فردی، هم به منظور حفظ انگیزه و علاقه به انجام تکالیف و هم به واسطه کمک به تکمیل فرایند یادگیری دانش آموز؛
- تطابق سبک‌های یاددهی خود با سبک‌های یادگیری دانش آموزان کلاس به منظور ارتقای کمیت و کیفیت یادگیری.

* پی‌نوشت 1. work oriented

اکنون اطلاعات لازم برای اقدام کارشناسانه فراهم است.

۴. خرد^۲

در این مقوله، خرد به عنوان «کاربرد هوش، خلاقیت و دانش، با وساطت ارزش‌ها، برای دستیابی به اهداف مورد نظر، به نحوی خیرخواهانه، و به عبارت دیگر، تلاشی برای دستیابی به آگاهانه‌ترین، عاقلانه‌ترین و عالمانه‌ترین اقدام برای رشد و پیشرفت مطرح است. در واقع در این مرحله است که مدیر و معلم آگاه و دلسوز باید بهترین تصمیم خود را بگیرد؛ تصمیمی مبتنی بر تفکر، احساس و رفتاری منطقی که آثار آن بر روحیه و عملکرد خود و دیگران تأثیر بگذارد و در عین حال در بافت زندگی آنان ظاهر شود.

کلام آخر

استفاده از این فرایند محدود به امور آموزشگاهی و درسی نیست و می‌تواند به منظور گسترش تکنولوژی انسانی، در جهت شناخت و هدایت فعالیت در گروه‌های متعدد و متنوع مطرح نیز قابل بهره‌برداری باشد.

* پی‌نوشت‌ها

1. Data
2. Information
3. context
4. catagorization
5. calculation
6. correction
7. conclusion
8. knowledge
9. wisdom

* منابع

۱. کار، آلان (۱۳۸۵). روانشناسی مثبت، علم شادمانی و نیرومندی‌های انسانی. ترجمه پاشا شریفی و دیگران. نشر سخن. تهران.
۲. کردنوفاقی، رسول (۱۳۹۵). روان‌شناسی خرد. کتاب ارجمند. تهران.
۳. هیلبر، رچینا و دیگران. (۱۳۸۸). راهبردهای یادگیری. ترجمه رضازاده، حمیدرضا و لیلی رضازاده. نشر مهاجر. تهران.
۴. میرحسینی، زهره و شعبانی، احمد (۱۳۹۳). مبانی و روش‌های سواد اطلاعاتی. انتشارات سمت. تهران.

۵. یادداشت‌های حاصل از مطالعات سایت

www.sedi.org